

Kleur in de klas

Jet Nijhuis

Schilderlessen op de vrijeschool

INHOUDSOPGAVE

Hommage aan Ad van der Lugt	4
Woord vooraf	5
Theorie	
1 Het rood van deze roos, <i>verantwoording</i>	6
2 Reiziger in een vreemd land, <i>visie</i>	8
3 Denk in de kleur van je hart, <i>leerplan</i>	12
4 Plant een droom, oogst een realiteit, <i>leerlijn</i>	16
5 Schatkamer, <i>leerdoelen</i>	24
6 Juf en klas, <i>didactiek</i>	34
7 Een blok blauw en een streep geel, <i>penseelstreken</i>	36
8 De schilderskist, <i>techniek en materialen</i>	38
9 Op adem komen, <i>achtergrond</i>	42
Praktijk	
Klas 1, groep 3	46
Klas 2, groep 4	148
Klas 3, groep 5	202
Klas 4, groep 6	252
Klas 5, groep 7	298
Klas 6, groep 8	336
Bijlage	
10 Verbeelding is overal, <i>literatuurlijst</i>	370

Jet Nijhuis

Kleur in de klas

Schilderlessen op de vrijeschool

fotografie Hapé Smeele

Uitgeverij Nachtwind

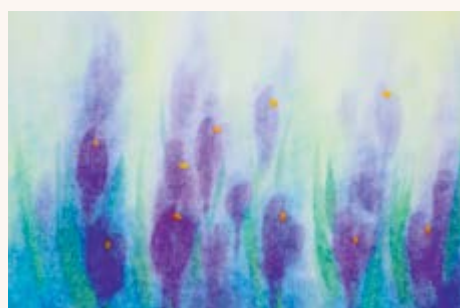
Het rood van deze roos

Wat is schilderen uit de kleur? Wat is schilderen uit de vorm?

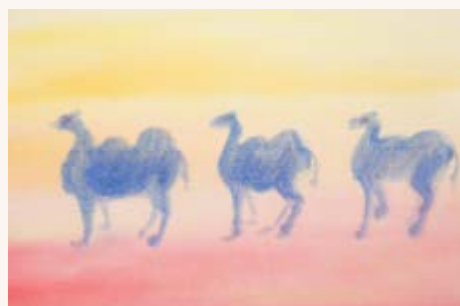
Als we schilderen uit de kleur ontstaat de voorstelling, bijv. een koe in de wei uit de kleurvlakken. We beginnen met het schilderen van een kleurspel. In de mengingen, in de kleurverschillen ontstaat vanzelf een vorm. Het is een wonderlijk geheim van de kleurenwereld. De kinderen worden nu uitgenodigd om met behulp van hun kleurvlakken de voorstelling af te maken. Er ontstaat nu een geheel van gevoelsmatig beleefde kleuren en herkenbare vormen. Gaan we een vorm of voorstelling zonder aanknopingspunten uit de kleur schilderen, dan raakt de gevoelsmatige beleving op de achtergrond. Faalangst ligt op de loer, want de vorm moet kloppen, en dat vereist voor de meeste kinderen nog veel oefening. Die oefening moeten kinderen ook krijgen in de tekenles. Maar als je tijdens het schilderen rustig mag wachten totdat de kleur de aanzet van de vorm brengt, dan geeft dat vertrouwen.

Het maken van een schildering uit de kleur bestaat uit een drievoudig recept:

- Beweeg de penseel over het papier. Hierdoor wordt de verf op het papier gebracht.
- Breng de kleur in beweging. De kleurvlakken worden vloeiend over het papier van donker naar licht geschilderd. De donkere lijken vooraan, de lichte achteraan. De kleuren bewegen dus van voor naar achter. Ze vloeien ook van links naar rechts en van boven naar onderen. Dit is de belangrijkste stap in het schilderproces. Hoe meer verschillen er zijn, hoe rijker de mogelijkheden voor een voorstelling.
- Gebruik de kleurvlakken voor een eigen vormtotaal. Ieder kind kijkt naar zijn eigen kleurvlakken en geeft er zijn eigen vorm aan. Dat kan vanuit een gegeven opdracht zijn of een vrije keuze. Het vlak kan een beer worden, maar ook een berghelling of een spelend kind.

Vorm uit de achtergrondkleur.

Vorm los van de achtergrondkleur.

Leraren zijn duizendpoten; ze moeten allround presteren. Op alle terreinen moeten zij inzetbaar zijn; in tegenstelling tot de vakdocenten in het middelbaar onderwijs. Leraren zijn niet allemaal schilders. De meeste docenten vinden de schilderles een hele uitdaging. Bovendien is de één meer beeldend en de ander meer muzikaal aangelegd. Toch willen veel leraren goede schilderlessen geven.

Het is niet mijn bedoeling aandacht te schenken aan kleurtheorieën – hiervoor wijs ik op de schitterende publicatie *Schilderen op school* van Dick Bruin en Attie Lichthart –, maar het is mijn bedoeling een praktische opbouw te laten zien van de schilderlessen in klas 1 t/m 6, groep 3 t/m 8. Wie met de lessen van dit boek bezig is, gaat vanzelf eigen variaties zien. Het boek is dus niet alleen maar een methodische leidraad; het wil ook een inspiratiebron zijn. Wie zelf schilderlessen wil maken, kan eerst de lessen in dit boek gebruiken. Bij elke klas staat bij het inleidende hoofdstuk hoe je zélf een les kunt opbouwen.

Kleur drukt een stemming, een gevoel uit. Kinderen ervaren hun gevoel meestal als het aan een situatie of een verhaal is gekoppeld. Het innerlijke beeld dat een verhaal oproept, geeft ook onmiddellijk een bepaald gevoel. In de les kunnen we sec kleuren schilderen, maar we kunnen ook stemmingen van personen, dieren, planten en situaties uit verhalen of lessen gebruiken. In de lagere klassen worden voornamelijk innerlijke beelden gebruikt, bijv. de slaap van de drie koningen, en in de hogere klassen komt het uiterlijke beeld aan de orde, bijv. het vrachtschip beladen met stoffen uit China.

Het is vanzelfsprekend dat eigen oefening voorafgaat aan het geven van de lessen.

Waar juf staat, kan ook meester worden gelezen. Bij het beschrijven van de lessen heb ik gekozen voor de aanspreektitel 'juf'. Het was een moeilijke keuze. 'Leerkracht' of 'leraar' vond ik te onpersoonlijk. Mijn wens om meer mannen in het basisonderwijs te zien, zou de keuze van 'meester' rechtvaardigen. Maar mijn diepe respect voor de ontelbare vrouwen die voor de klas staan, gaf de doorslag. Zij zijn de kurken waar de maatschappij op drijft. Naast hun drukke baan in het onderwijs hebben zij vaak ook nog een gezin. Daarom huldig ik mijn vrouwelijke collega's door in dit boek 'juf' als aanspreektitel te kiezen.

Klas 1, de drie slapende koningen.

Klas 5, vrachtschip.

Reiziger in een vreemd land

Als kinderen op de wereld komen, zijn ze als reizigers in een vreemd land. Ze gaan zich thuisvoelen als ze van alles over het nieuwe land te weten komen. Alles op de wereld heeft vorm en kleur. De planten, de lucht, de regen, de dieren en noem maar op. De wereld van de vormen wordt ontdekt in de vormtekenlessen – een vak dat in de vrijeschool wordt gegeven – en de wereld van de kleur wordt ontdekt in de schilderles. Het doel van de schilderles is dus het leren kennen van de kleuren.

Kleur ontstaat door licht en duister. Het zonlicht schijnt in de atmosfeer die talloze deeltjes bevat, zoals bijvoorbeeld water. In dit spel van licht en duister vormen zich de kleuren. De wereld van water en lucht is het thuisland van de kleur. Hier zien we de kleuren pur sang. Vandaar dat we voor onze ontdekkingsstocht naar kennis over de kleuren de nat-in-nattechniek gebruiken. Het vochtige oppervlak met de doorzichtige aquarelverf bootst het thuisland van de kleuren het beste na.

De kennis over de kleuren doen we op door zelf kleur te maken, zelf te schilderen. Het is ervaringskennis die door herhaling en door na te denken over wat er onder onze handen gebeurt, wordt onthouden. Na iedere les krijgt de leerling vragen om zijn opmerkzaamheid te scherpen en de kennis over de kleuren te onthouden.

Wat doen kleuren?

Kleuren kunnen zich stil houden, zoals een strakke blauwe lucht, ze kunnen ook bewegen van licht naar donker of een overgang maken van de ene kleur naar de andere. Het kenmerk van kleur is de voortdurende verandering. Elke kleur maakt op de kijker een andere indruk. Bijvoorbeeld: de warme roden springen altijd in het oog, terwijl de koele blauwen liever naar de achtergrond wijken. Het gebruik van het kleurperspectief is hierop gebaseerd. Kleuren voeren met elkaar een wonderlijk spel op. Complementaire kleuren versterken elkaar en de drie primairen – rood, geel en blauw – maken onderling de soepelste overgangen.

Wat zijn kleuren?

Zijn het alleen mengingen van licht en duister of hebben kleuren een eigen karakter? Dit is de vraag waar Goethe in zijn kleurenleer een antwoord op zocht en die door de expressionisten in hun schilderijen werd uitgewerkt. Rudolf Steiner, de grondlegger van de vrijeschool, zag de kleuren als geestelijke persoonlijkheden met karaktereigenschappen.

In de lessen aan de klassen 1 t/m 3, groep 3 t/m 5, kunnen de kleuren als persoonlijkheden worden geïntroduceerd. De kinderen zijn dan in hun magische fase en beleven de dingen als levend. Paul van Ostaijen gebruikte deze magische relatie tot de dingen zo prachtig in zijn beroemde dichtregel: 'Dag bloem, dag vaas, dag bloem in de vaas'. Dat oranje vrolijk over het blad springt en groen tevreden in een hoekje zit, is voor de

kleintjes even vanzelfsprekend als het kunnen spreken van de pop. De karaktereigenschappen van de kleur kunnen ook benoemd worden in de vorm van een beeld uit een verhaal. Het rood kan bijvoorbeeld als Roodkapje worden verbeeld, omdat ze op dat moment dezelfde eigenschappen heeft als het rood: zij is actief. Zit ze in de buik van de wolf, dan heeft ze een afwachterende rol en is blauw meer op z'n

Kunstzinnig bezig zijn maakt het hart sterk.

Rudolf Steiner

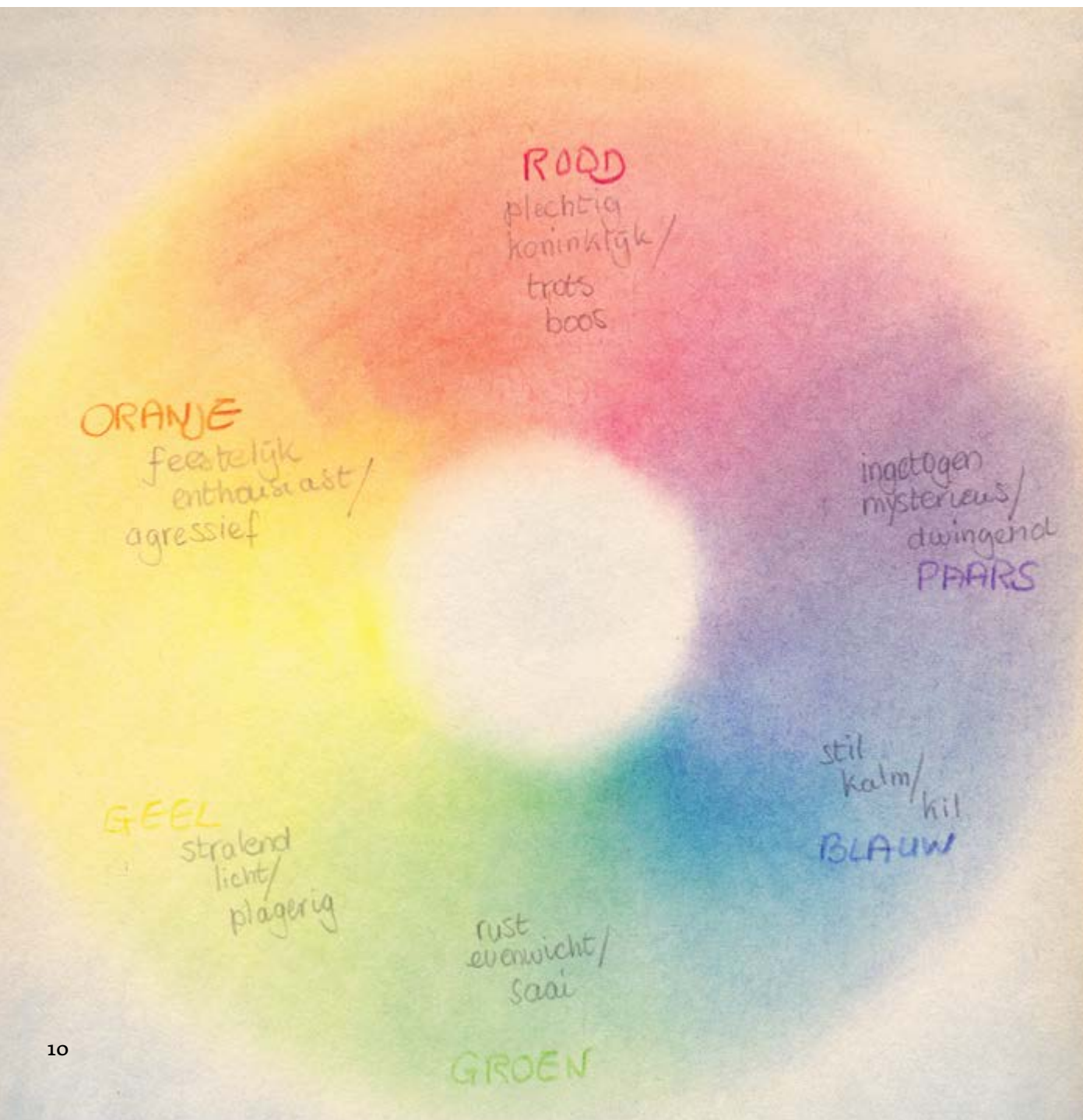

plaats. Het is aan de juf zelf om deze koppeling te maken. Het is haar eigen creatieve inbreng in de schilderles. Het eerder genoemde boek *Schilderen op school* biedt een doordacht overzicht van de karaktereigenschappen van kleuren. Het kennismaken met de karaktereigenschappen van kleur is een onderdeel van de schilderles (zie pag. 53). Pas als de leerlingen hier toegang toe hebben gekregen door de leiding en het voorbeeld van de juf, kunnen zij in vrijheid daar zelf mee gaan werken. Een kind dat weet dat rood een warme kleur is en blauw tot de koude kleuren hoort, kan dit ook toepassen in voorstellingen die warmte of kou uitbeelden. Het zijn evenzo

objectieve feiten als de uitkomst van een rekensom.

Verbinding

Kinderen hebben vaak lievelingskleuren. Het is een uitdrukking van hun innerlijke stemming. Ook volwassenen hebben hun eigen voorkeuren. Dit heeft te maken met ieders individuele grondstemming. Omdat ook alles in de wereld gekleurd is, is de kleur een verbindingsschakel tussen de binnenwereld en de buitenwereld. Door de kleur gaat het kind zich thuis voelen op de wereld.

Denk in de kleur van je hart

De vrijeschool biedt een breed onderwijspakket. Kinderen leren niet alleen lezen en rekenen, maar ook dansen, toneelspelen en schilderen. Het is onderwijs voor hoofd, hart en handen. Met het hoofd wordt de intellectuele ontwikkeling bedoeld, met de handen de ontwikkeling en het gebruik van het lichaam, en met het hart de emotioneel-sociale ontwikkeling. 'Verstandelijk begrip vormt slechts één middel om de dingen te begrijpen. Met het gevoel, met het hart kan men evenzeer begrijpen.' (Rudolf Steiner, oprichter van de vrijescholen.) In de schilderles bijvoorbeeld leren de kinderen de kleuren kennen door er gevoelsmatig op te reageren. Een schildering met veel geel en rood roept een ander gevoel wakker dan eentje met blauw en groen.

Eerst een verhaal.

De warme vrolijkheid van de eerste en de bedachtzame, frisse sfeer van de tweede is geen verstandelijke conclusie maar een gevoelswaarneming. De kwaliteiten van de kleur worden zo verkend. Door de kleuren te leren kennen wordt het gevoelsleven rijker en meer genuanceerd. Kunst is bij uitstek geschikt om het gevoelsleven bij kinderen te ontwikkelen. Het is niet alleen Rudolf Steiner, maar ook bijv. Maria Montessori, die ontdekte dat er voor het ontwikkelen van vaardigheden een zgn. 'gevoelige leeftijd' is. De lichamelijke vaardigheden worden vooral in de eerste zeven jaar ontwikkeld, de ontwikkeling van het gevoelsleven vindt voornamelijk in de leeftijd van zeven tot veertien jaar plaats, en de beste tijd om het abstracte denken aan te spreken, volgt in de volgende zeven jaar. Dat

betekent niet dat er op andere momenten geen ontwikkeling is, maar het vergt dan meer inspanning en heeft blijvend onderhoud nodig. Het kunstzinnig onderwijs in de onderbouw neemt dus een grote plaats in en beperkt zich niet tot de kunstzinnige vakken. Het hele vakkenaanbod is gebaseerd op het belevend en ervarend leren.

Hoe verloopt de gevoelsontwikkeling?

Door ervaringen met kleur en vorm ontwikkelt zich het gevoelsleven. Genuanceerder leren aanvoelen en nieuwe gevoelens ervaren gaat niet door erover te praten, maar door materiaal aan te reiken dat gevoel oproept. Volwassenen kunnen hun gevoel benoemen. 'Ik voel me tevreden, ongerust, opgewonden, enz.' Kleine kinderen kunnen dat in beperkte mate.

Op de vraag 'Wat is er?' haalt menig huilend kind zijn schouders op. Het weet het vaak niet. Vraag aan een zesjarige met natte voeten of hij natte voeten heeft en hij zal zeggen van niet. Hij voelt het niet. Ieder kind heeft ook op dit gebied een eigen aanleg. Er zijn gevoelige kinderen met een breed scala aan stemmingen en emoties, en er zijn ook kinderen die bijv. alleen vreugde en verdriet kennen. In de eerste plaats is er de fysieke omgeving. Hoe anders voelt een kind zich in een vrolijke, gezellige huiselijke ruimte. Op een schoolplein met bomen en planten voelt een kind zich anders dan op één met kale stenen. Het maakt een verschil of juf er leuk uitziet en of zij goedgemutst is. Maar het mooiste materiaal is toch wel het verhaal. Bij het vertellen laat het kind de aandacht voor de omgeving los en gaat op in de beleving van het verhaal.

De sterrendaalders

doel van de les

Kinderen kunnen meerdere kleuren naast elkaar schilderen.

penseelstreek

Diagonaal

kleuren

Ultramarijnblauw
Karmijnrood
Citraengeel
Goudgeel

voorbereiding

Juf legt op ieder tafeltje:

- schilderplank
- één pot met water
- penseel
- sponsje
- lapje
- schilderpapier
- potje met van tevoren door juf aangelengde verf.

Juf heeft ook voor zichzelf een schilderplekje met plank enz. op een goed zichtbare plek gemaakt. De vorige dag heeft juf het verhaal van de sterrendaalders verteld.

les

De kinderen kijken en luisteren en laten hun materialen rustig op tafel liggen. Juf doet voor hoe je met het sponsje het papier natmaakt.

opdracht 1

Maak het papier nat.

Juf schildert terwijl ze vertelt. Daar staat het meisje in de kou. Ze heeft alles weggegeven.

opdracht 2

Schilder met ultramarijnblauw het meisje.

Als de kinderen schilderen, blijft juf voorin de klas en laat de kinderen zoveel mogelijk alleen en in stilte werken. Is driekwart van de kinderen klaar, dan luisteren ze naar het vervolg van de opdracht. De hemel vol warmte en licht was dicht om haar heen.

opdracht 3

Schilder met karmijnrood de hemel en met lichtcitraengeel het hemellicht. Spoel je penseel goed uit voor je met geel begint.

De hemel gaat open en de goudstukken dalen op het meisje neer.

opdracht 4

Schilder met goudgeel de goudstukken.

Zijn de meeste kinderen klaar, dan worden de schilderijen en de materialen opgeruimd. Het is aan te bevelen hier een strakke organisatievorm voor te kiezen.

nabespreking

De schilderijen hangen aan de wand, zodat alle kinderen deze goed vanaf hun plaats kunnen zien. Een nabespreking is van cruciaal belang. Op dit moment kijken we samen terug op de les en constateren wat er technisch goed ging en wat beter kan. Door te kijken naar hun eigen werk en dat van anderen leren de kinderen ook vanuit het beeld stemmingen onder woorden te brengen. De fantasie wordt aangewakkerd. Juf stelt vragen over de schilderijen die bedoeld zijn om die diversiteit te laten ontdekken. Het gaat er helemaal niet om wat goed is of fout, mooi of lelijk. Het gaat om het karakteriseren van kleurstemmingen. Hierdoor ontwikkelt zich het gevoelsleven.

- 1 Waar is de hemel ver weg / dichtbij?
- 2 Waar is het meisje verdrietig / verlegen / radeloos?
- 3 Waar zie je veel / weinig daalders?

De haas en de schildpad

doel van de les

Kinderen kunnen overgangen maken tussen vermiljoenrood en geel, en tussen ultramarijnblauw en geel.

penseelstreek

Diagonaal

kleuren

Middengeel

Vermiljoenrood

Ultramarijnblauw

voorbereiding

Het materiaal ligt klaar. Juf heeft haar schilderplank klaarstaan op de rand van het bord. De fabel van de haas en de schildpad is verteld.

les

Als het papier is voorbereid door de kinderen begint juf te vertellen. Kinderen kijken en luisteren. Zij laten de materialen rustig op de tafel liggen. Het is een zonnige dag. Juf schildert met middengeel van boven naar beneden, van donker naar licht.

opdracht 1

Schilder met middengeel het vrolijke zonlicht.

Als de kinderen schilderen, blijft juf voorin de klas en laat de kinderen zoveel mogelijk alleen en in stilte werken. Is driekwart van de kinderen klaar, dan luisteren ze naar het vervolg van de opdracht.

De haas en de schildpad houden een wedstrijd. De haas gaat er snel vandoor.

opdracht 2

Schilder snel met vermiljoenrood de vlugge haas die in de verte verdwijnt.

Daar komt de schildpad. Langzaam schuifelt hij door het bos.

opdracht 3

Schilder kalm met ultramarijnblauw de trage schildpad. Ook hij verdwijnt in de verte.

Zijn de meeste kinderen klaar, dan worden de schilderijen en de materialen opgeruimd. Het is het beste om hier een strakke organisatievorm voor te kiezen, evenals bij het klaarzetten.

nabespreking

De nabespreking is van cruciaal belang. De schilderijen hangen aan de wand, zodat alle kinderen deze goed vanaf hun plaats kunnen zien. Op dit moment kijken we samen terug op de les en constateren wat er technisch goed ging en wat beter kan. Door te kijken naar hun eigen werk en dat van anderen leren de kinderen om vanuit het beeld de kleurstemmingen te beschrijven. De fantasie wordt aangewakkerd. Juf stelt vragen over de schilderijen die bedoeld zijn om die diversiteit te laten ontdekken. Het gaat er helemaal niet om wat goed is of fout, mooi of lelijk. Door het vergelijken van het werk leren de kinderen dat er veel mogelijkheden zijn. De lesvorm is een leergesprek.

- 1 Waar zie je de haas in de verte verdwijnen?
- 2 Waar zie je de schildpad in de verte verdwijnen?
- 3 Wat wil je zijn, haas of schildpad?

Noach en de ark met de regenboog

doel van de les

Kinderen kunnen de opbouw van de regenboog gebruiken in hun schildering.

penseelstreek

Ronde streek

kleuren

Pruisisch blauw
Karmijnrood
Ultramarijnblauw
Middengeel

voorbereiding

Het verhaal van Noach en de ark is verteld.

les

Als het papier is voorbereid door de kinderen begint juf te vertellen. De kinderen kijken en luisteren. Ze laten de materialen rustig op de tafel liggen. Juf doet voor met pastelkrijt. Het water heeft de hele aarde bedekt.

opdracht 1

Schilder met Pruisisch blauw het water. Dichtbij is het water diep en donker en hoe verder je kijkt, hoe lichter het water is.

Als de kinderen schilderen, blijft juf voorin de klas en laat de kinderen zoveel mogelijk alleen en in stilte werken. Is driekwart van de kinderen klaar, dan luisteren ze naar het vervolg van de opdracht. Plotseling verschijnt de regenboog.

opdracht 2

Schilder met karmijnrood de bovenste boog.

opdracht 3

Schilder met ultramarijnblauw de onderste boog.

opdracht 4

Schilder met middengeel de middenboog. En kijk of je alle kleuren van de regenboog nu hebt.

opdracht 5

Zoek een plekje in het water waar je de ark van kunt maken.

Zijn de meeste kinderen klaar, dan worden de schilderingen en de materialen opgeruimd. Het is aan te bevelen hier een strakke organisatievorm voor te kiezen.

nabespreking

De nabespreking is van cruciaal belang. De schilderingen hangen aan de wand, zodat alle kinderen deze goed vanaf hun plaats kunnen zien. Op dit moment kijken we samen terug op de les en constateren wat er technisch goed ging en wat beter kan. Door te kijken naar hun eigen werk en dat van anderen leren de kinderen om vanuit het beeld de kleurstemmingen te beschrijven. De fantasie wordt aangewakkerd. Juf stelt vragen over de schilderingen die bedoeld zijn om die innerlijke stemming te laten ontdekken. Het gaat er helemaal niet om wat goed is of fout, mooi of lelijk. Door het vergelijken van het werk leren de kinderen dat er veel mogelijkheden zijn.

- 1 Waar zie je alle zes kleuren van de regenboog?
- 2 Waar kun je heel ver over het water kijken?
- 3 In welke ark zitten de meeste dieren?
- 4 Welke ark drijft op het water?

Joris en de draak

doel van de les

Kinderen kunnen uit een kleurvlak een vorm schilderen.

penseelstreek

Diagonaal en vrij

kleuren

Pruisisch blauw
Middengeel
Vermiljoenrood

voorbereiding

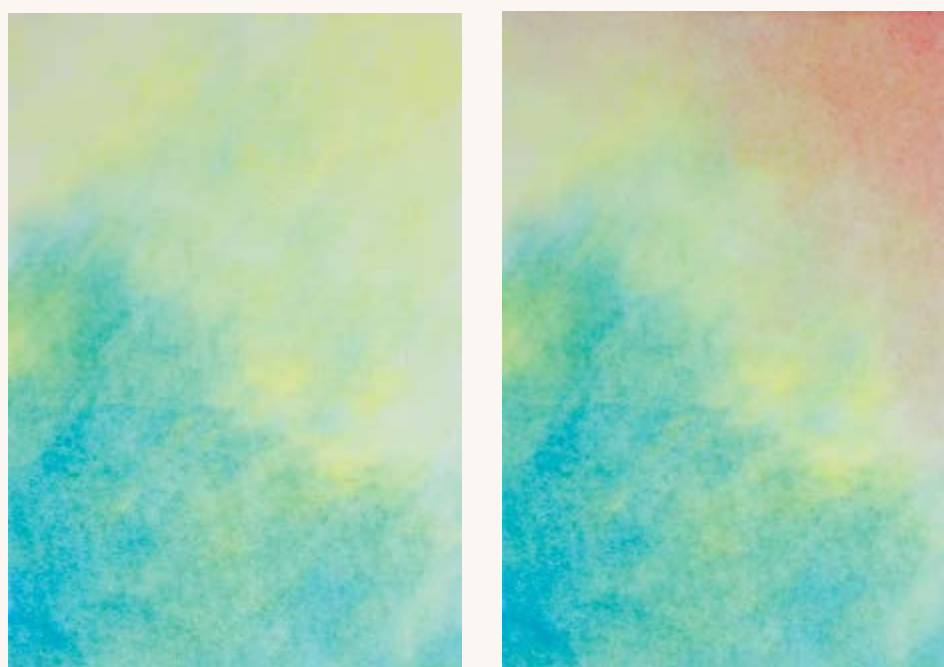
Leg het materiaal op de tafeltjes. Maak het papier nat. Juf werkt met pastelkrijt op een blad, dat op het bord is bevestigd.

les

Als het papier is voorbereid door de kinderen en de juf, begint juf te vertellen. Kinderen kijken en luisteren. Zij laten de materialen rustig op de tafel liggen. 'De draak zit in zijn donkere hol.' Het papier van juf is op het bord geplakt. Zij werkt met pastelkrijt. Juf zet onderaan het blad blauw neer. 'Onder in het hol is het donker en naar boven toe wordt het steeds lichter. De draak kruipt omhoog uit zijn hol.' 'Vanaf een hoge rots daalt Joris naar beneden en stoot de draak terug.' Juf begint met geel bovenaan het blad en werkt het in het blauw. De draak valt aan. Ga met blauw omhoog in het geel. Opnieuw stoot Joris met zijn lichtzwaard naar beneden. Opnieuw steekt de draak zijn kop op. Dan verschijnt Michaël en geeft zijn kracht aan Joris. Juf laat het karmijnrood in het geel dalen. Hoog in de hemel is Michaël heel sterk, en bij Joris aangekomen vermengt zijn kracht zich met het licht van Joris.

opdracht 1

Schilder eerst met Pruisisch blauw de kilte van het drakenhol met blauw. Spoel je penseel goed uit en schilder met middengeel het lichtzwaard. Dat komt helemaal onderin het drakenhol. Neem karmijnrood en laat Michaëls kracht helemaal door het licht van Joris heenstralen.

Als de kinderen schilderen, blijft juf voorin de klas en laat de kinderen zoveel mogelijk alleen en in stilte werken. Is driekwart van de kinderen klaar, dan kijken ze naar het bord. Juf neemt blauw en versterkt in diagonale streek het blauw. Een draak komt tevoorschijn.

opdracht 2

Neem Pruisisch blauw in je penseel en kijk waar je draak zit. Maak die plek donkerder. Waar kun je een oog schilderen? Geef je draak een rode tong.

Terwijl er gewerkt wordt, let juf op welke kinderen bij de nabespreking aanwijzingen nodig hebben. Help alleen als er dringende hulp nodig is. Zijn de meeste kinderen klaar, dan worden de schilderijen en de materialen opgeruimd. Het is het beste om hier een strakke organisatievorm voor te kiezen, evenals bij het klaarzetten.

Werk van een leerling.

nabespreking

De nabespreking is van cruciaal belang. De schilderijen hangen aan de wand, zodat alle kinderen deze goed vanaf hun plaats kunnen zien. Op dit moment kijken we samen terug op de les en constateren wat er technisch goed ging en wat beter kan. Door te kijken naar hun eigen werk en dat van anderen leren de kinderen om iets te vertellen over de schilderijen. En vooral over de draak. Wat is dat voor een beest? De fantasie wordt aangewakkerd. Het gaat er helemaal niet om wat goed is of fout, mooi of lelijk. Door het vergelijken van het werk leren de kinderen dat er veel mogelijkheden zijn.

- 1 Waar zie je de draak duidelijk verschijnen? Waar is hij nog ver weg?
- 2 Waar zie je een grote, kleine, sterke, zwakke draak?
- 3 Welke draak zou jij willen zijn?

doel van de les

Kinderen ervaren door het kleurgebruik de gemoedsstemming van de inktvis.

In deze les gebruiken we het rood om de krachtige opmerkzaamheid van de inktvis uit te drukken.

penseelstreek

Diagonaal en vrij

kleuren

Ultramarijnblauw

Karmijnrood

Middengeel

voorbereiding

Juf heeft over de inktvis verteld. Leg het materiaal op de tafeltjes. Juf werkt met pastelkrijt op papier, dat op het bord is bevestigd.

les

Als het papier is voorbereid door de kinderen begint juf te vertellen. De kinderen kijken en luisteren. Ze laten de materialen rustig op tafel liggen. We zijn in de zee, het water omringt ons van alle kanten. Hoe verder we kijken, hoe donkerder het wordt. Juf doet het voor met pastelkrijt.

opdracht 1

Schilder met ultramarijnblauw de zee.

Als de kinderen schilderen, blijft juf voorin de klas en laat de kinderen zoveel mogelijk alleen en in stilte werken. Is driekwart van de kinderen klaar, dan luisteren ze naar het vervolg van de opdracht.

Daar komt de inktvis aan. Hij zwemt heen en weer en kijkt ontzettend ver de zee in.

opdracht 2

Schilder met karmijnrood het zwemmen van de inktvis.

De inktvis wordt zichtbaar! Juf zoekt de plek in het rood op waar de kleur zich heeft verdicht. Vanuit het midden van de plek schildert zij de inktvis.

opdracht 3

Schilder je eigen inktvis. En maak met blauw of een andere kleur de ogen en zuignapjes op de tentakels.

opdracht 4

Schilder de bodem van de zee met geel. Ook schelpen, wieren, etc.

Zijn de meeste kinderen klaar, dan worden de schilderijen en de materialen opgeruimd. Het is aan te bevelen hier een strakke organisatievorm voor te kiezen.

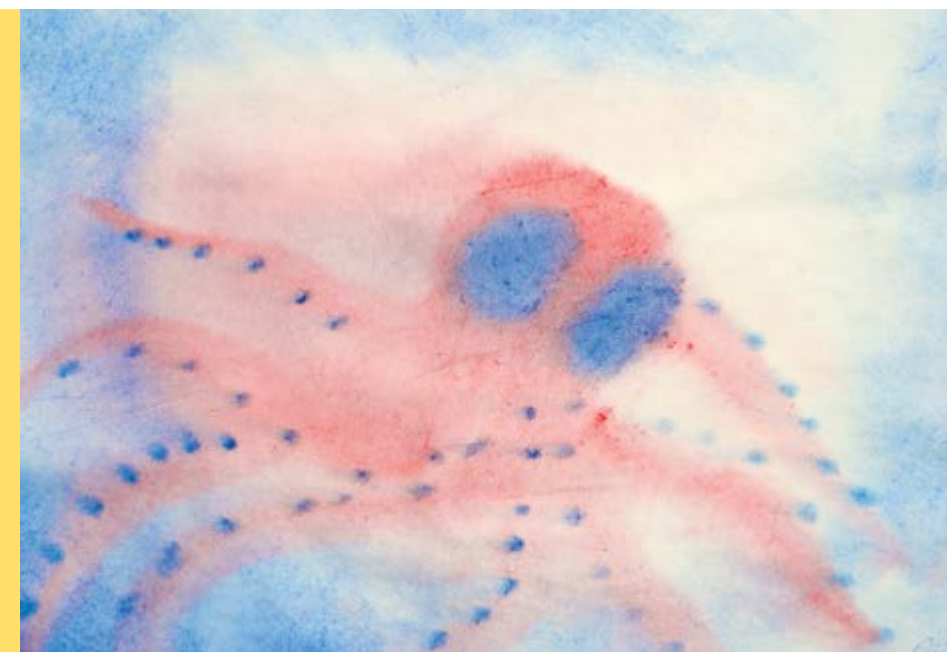
nabespreking

De nabespreking is van cruciaal belang. De schilderijen hangen aan de wand, zodat alle kinderen deze goed vanaf hun plaats kunnen zien. Op dit moment kijken we samen terug op de les en constateren wat er technisch goed ging en wat beter kan. Door te kijken naar hun eigen werk en dat van anderen leren de kinderen om iets te vertellen over de schilderijen. En vooral over de inktvis. De fantasie wordt aangewakkerd. Het gaat er helemaal niet om wat goed is of fout, mooi of lelijk. Door het vergelijken van het werk leren de kinderen dat er veel mogelijkheden zijn.

- 1 Waar zie je een onstuimige / rustige, diepe / ondiepe zee?
- 2 Waar kijk je de inktvis in z'n ogen en waar zwemt hij nog heel ver weg?
- 3 Welke inktvis kan het beste luisteren, kijken, aftasten?

Inktvis Schilderingen van leerlingen uit klas 4

doel van de les

Kinderen kunnen afwisselend aan het middelpunt en aan de achtergrond van de schildering werken.

penseelstreek

Diagonaal en vrij

kleuren

Pruisisch blauw

Middengeel

Vermiljoenrood

voorbereiding

Juf heeft verteld over Prometheus. Leg het materiaal op de tafeltjes. De kinderen hebben in de tekenles mensen getekend.

les

Als het papier is voorbereid door de kinderen begint juf met haar instructie. De kinderen kijken en luisteren. Ze laten de materialen rustig op tafel liggen. Juf vertelt hoe je met Pruisisch blauw de rotswand maakt. Vooraan donkerder en achteraan lichter.

opdracht 1

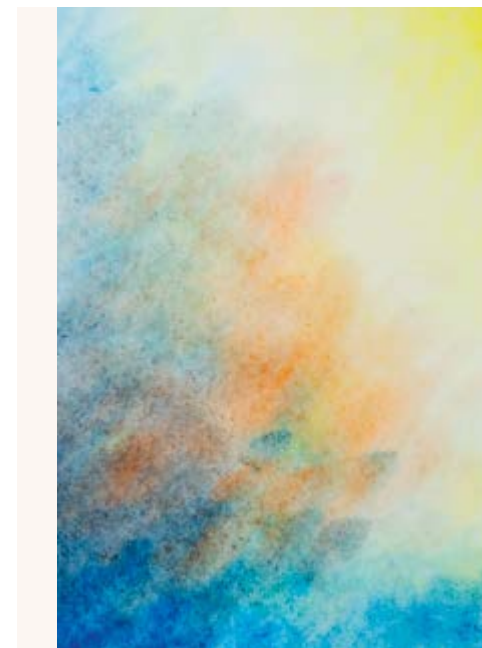
Schilder met Pruisisch blauw het kleurvlak van de rotswand.

Het licht van de Olympus straalt naar beneden.

opdracht 2

Schilder met middengeel het licht van de Olympus.

Daar komt Prometheus aan. Hij kijkt reikhalzend naar boven. Zou hij het vuur kunnen stelen?

opdracht 3

Schilder met vermiljoenrood de tocht van Prometheus.

Juf laat zien hoe uit het verdichte kleurvlak Prometheus zichtbaar wordt en hoe de achtergrond een echt landschap wordt.

opdracht 4

Kijk hoe Prometheus op jouw schilderij tevoorschijn kan komen. Besteed aan de omgeving evenveel aandacht als aan Prometheus.

nabespreking

- 1 Waar kun je duidelijk zien dat het een rotswand is?
- 2 Waaraan kun je zien dat Prometheus de berg oprent? Of komt hij terug?
- 3 Welke kleur zou je voor Prometheus gebruiken als je schildert dat hij aan de rotswand hangt?
- 4 Welke schildering vind je het meest dramatisch?

Ziggurath

doel van de les

Kinderen kunnen een compositie schilderen van middelpunt en omgeving.

penseelstreek

Verticaal en vrij

kleuren

Ultramarijnblauw

Violet

Citroengeel

voorbereiding

Juf heeft over de magiërs uit Babylon verteld. Leg het materiaal op de tafeltjes. Juf werkt met pastelkrijt op het schoolbord of geeft een mondelinge instructie.

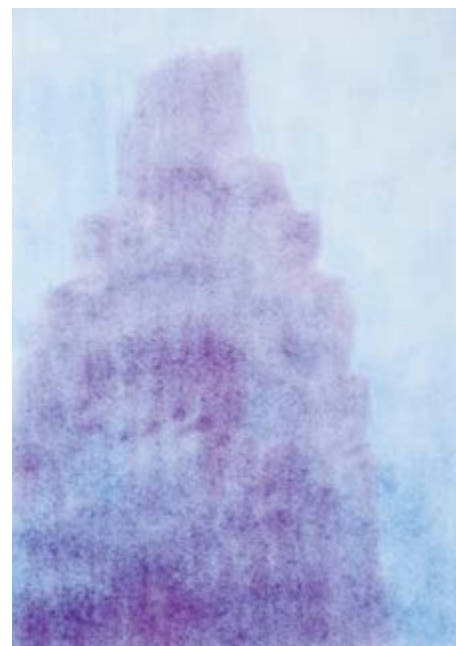
les

Als het papier is voorbereid door de kinderen begint juf met haar instructie. De kinderen kijken en luisteren. Ze laten de materialen rustig op tafel liggen.

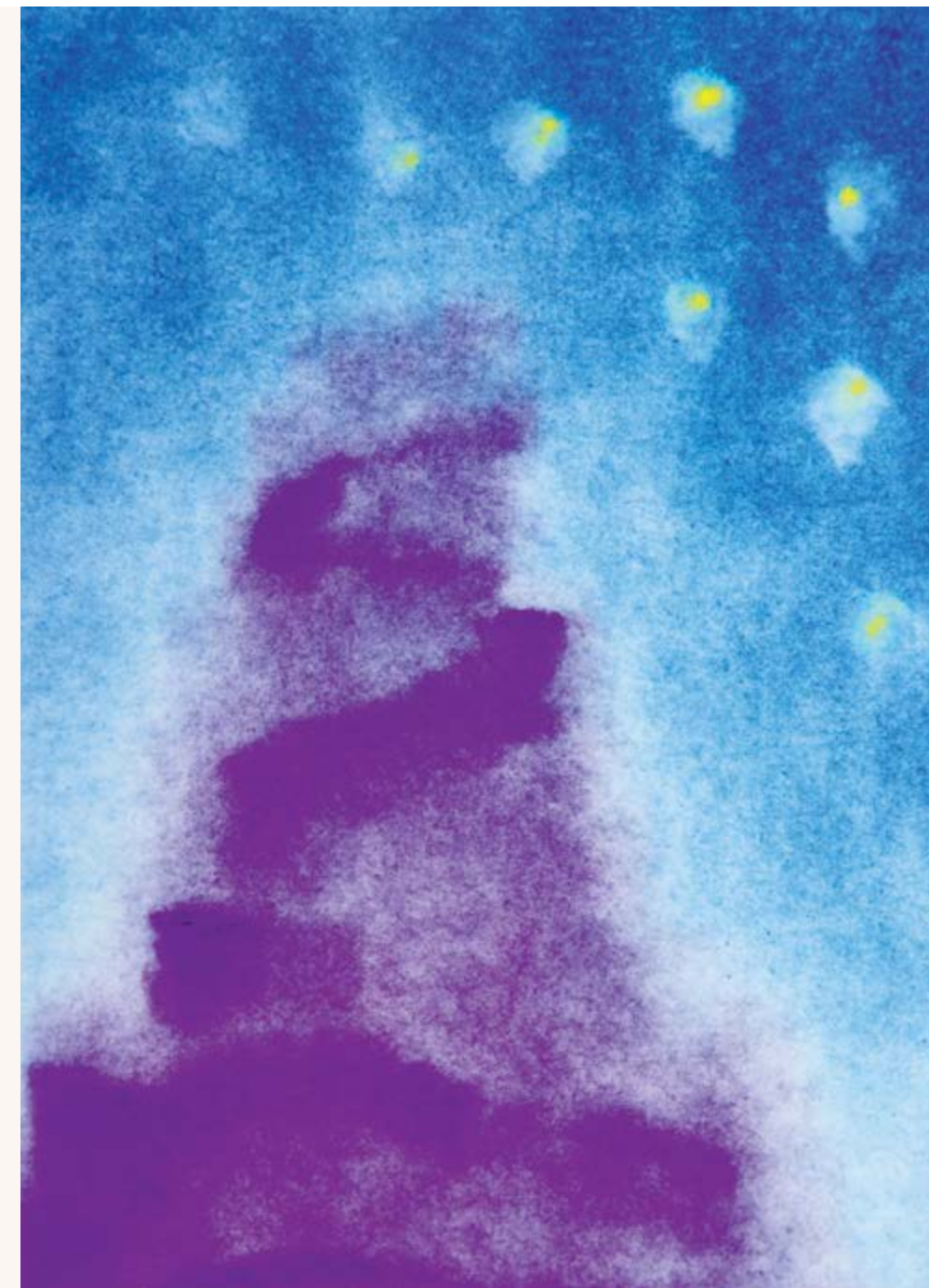
opdracht 1

Schilder met ultramarijnblauw het blauw van de nacht.

opdracht 2

Schilder met violet van onder donker naar boven licht.

opdracht 3

Maak de Ziggurath af en ook de sterrenhemel.

nabespreking

- 1 Waar is de Ziggurath dichtbij / ver weg, oud / nieuw, en hoe komt dat?
- 2 Op welke Ziggurath zou jij naar de sterrenhemel willen kijken?

doel van de les

Kinderen kunnen met gebruik van indigoblauw licht / donker schilderen en dit toepassen in een duidelijke voorstelling.

penseelstreek

Diagonaal en vrij

kleuren

Pruisisch blauw
Ultramarijnblauw
Indigoblauw

les

Juf heeft in de aardrijkskundeles verteld over de tegenstelling kalk / graniet.

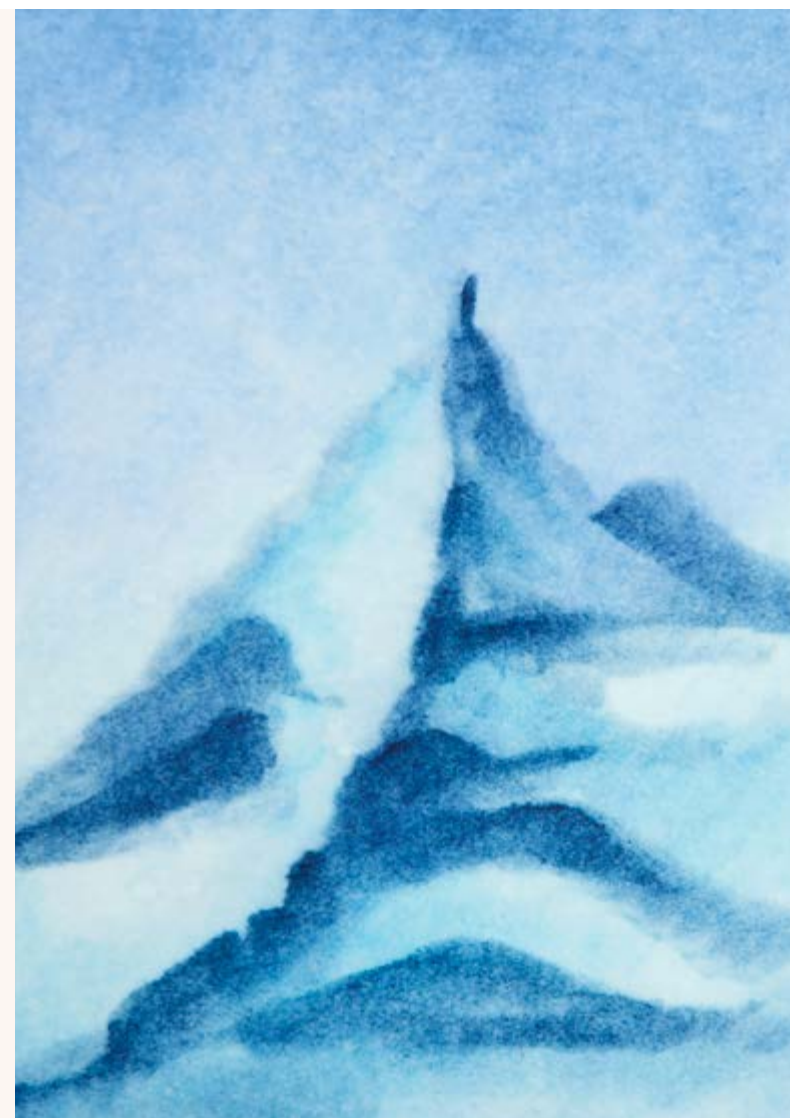
opdracht 1

Schilder met licht-Pruisisch blauw een koude granietrots.

opdracht 2

Schilder met ultramarijnblauw een strak blauwe lucht, donker boven en aan de horizon licht.

opdracht 3

Juf laat als inspiratiebron een foto van een granietgebergte zien. Schilder met behulp van indigoblauw de granietrots.

nabespreking

- 1 Waar is de lucht strakblauw geworden?
- 2 Waar zie je de scherpte van het graniet?
- 3 Waar is de tegenstelling donker / licht het grootst?

Granietrots Schilderingen van leerlingen uit klas 6

